

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน : กรณีศึกษา กลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์
หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
**The Development of Community Products : A Case Study of Women
Group, Ban Don Sawan, Moo. 14, Dong Ling Sub-District,
Kamalasai District, Kalasin Province**

นิวัฒน์ สารจันทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Niwat Sarakhan

Roi-ed Rajabhat University, Thailand

E-mail: niwatsarakhan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทและ ศักยภาพด้านการผลิตของกลุ่มสตรีบ้าน ดอนสวรรค์ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความหลากหลาย โดยผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และ 3) เพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีบ้าน ดอนสวรรค์ซึ่งคณะผู้วิจัย ได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยทำการศึกษากับกลุ่มสตรีบ้าน ดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 20 คน การวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาบริบท ศักยภาพ และความต้องการในการพัฒนา ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ และระยะที่ 3 ติดตามและประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบประเมินความพึงพอใจแบบวัดผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรม และแบบประเมินผลงาน ผลการศึกษวิจัย สรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาศักยภาพและศักยภาพของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์พบว่า การผลิตกระเป๋ ผ้าพื้นเมืองของกลุ่มบ้านดอนสวรรค์ เป็นการประกอบอาชีพเสริมและอาชีพหลักสำคัญที่เกิดจากการ ที่ชาวบ้านได้เดินทางไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร และได้ทำงานที่โรงงานผลิตกระเป๋ แล้วกลับมาประกอบกิจการเย็บกระเป๋ที่บ้าน จึงเกิดการจัดตั้งกลุ่มในนามของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ การรวมกลุ่มกันในครั้งนี้ เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้ตามกำลังความรู้ความสามารถและความชำนาญงาน

ผลการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ทำให้สมาชิกกลุ่มได้รับความรู้และประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นจากการศึกษาดูงาน และการฝึกอบรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยมีการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะด้านการออกแบบ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์กระเป๋ และสามารถทำการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ในรูปแบบต่างๆ ได้ ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกผู้เข้า

* วันที่รับบทความ : 27 ธันวาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ 3 กุมภาพันธ์ 2566; วันที่ตอบรับบทความ : 10 กุมภาพันธ์ 2566

Received: December 27, 2022; Revised: February 3, 2023; Accepted: February 10, 2023

รับการอบรมต่อการฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์การประเมินการอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทำให้สมาชิกมีความรู้เพิ่มมากขึ้นหลังจากการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการประเมินผลงานการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ พบว่าการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน; ผลิตภัณฑ์ชุมชน; กลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์

Abstracts

The objectives of the research were, 1) to investigate the context and competency in producing of women group, Ban Don Sawan, 2) to develop community processed products to have various kinds using participatory research process and, 3) to follow up and evaluate the development of product design of women group, Ban Don Sawan that the researcher used the purposive sampling of 20 women from Ban Don Sawan, Moo.14, Dong Ling Sub-district, Kamalasai District, Kalasin Province. This research used a participatory research process divided into 3 phases as follows: Phase 1: Study of context, potential and development needs; Phase 2: product design development; and Phase 3: monitoring and evaluation. The research tools were the semi-structure interview, the satisfaction evaluation form, the training achievement test and the performance evaluation form. The results of the research revealed that;

The community products of Ban Don Sawan group, It was an additional occupation and an important occupation arising from that villagers have traveled to work in Bangkok and worked at a bag factory then returned to the business of sewing bags at home Therefore, a group was established in the name of Ban Don Sawan Women's Group. This gathering It is to encourage villagers to have jobs and earn income according to their knowledge, skills and expertise.

The result of product development that allows group members to gain more knowledge and experience from study visits. and community product processing training with increasing knowledge design skills and processing of bag products And able to design bags in various forms. Quantitative analysis results in product design development The assessment of the satisfaction of the trainee members towards the overall training was at a high level. The results of the evaluation analysis of product processing training made members more knowledgeable after training with a statistical significance at the 0.01 level.

The product model development evaluation results It was found that the overall design of bag product development was appropriate at a high level.

Keywords; The development of Community products; Community products ; Ban Don Sawan women group

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากวิกฤตโรคระบาดโควิด ทั้งยังพบว่า การอาศัยบริษัทขนาดใหญ่ และบริษัทข้ามชาติเป็นหลักในการเร่งการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าการสนับสนุนภาคธุรกิจภายในประเทศไทยเอง โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งเป็นภาคการผลิตส่วนใหญ่ของประเทศไทย และมีส่วนสำคัญอย่างมากในการรองรับแรงงาน อีกทั้งยังเป็นแหล่งสร้างรายได้แก่ประชาชนในประเทศมาโดยตลอด ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้น ทำให้ธุรกิจต่างๆ เกิดความล้มเหลวจนต้องปิดกิจการ และจากสาเหตุดังกล่าวทำให้เกิดการว่างงานขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยการให้บริการทางการเงินและให้บริการฝึกอบรมผู้ประกอบการและแรงงานในเรื่องต่างๆ เช่น การฝึกอบรมการใช้วัตถุดิบ การฝึกอบรมทักษะฝีมือและความชำนาญ การฝึกอบรมการบริหารธุรกิจชุมชน รวมทั้งการให้บริการเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นต้น ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่ผลิตในชุมชน หรือสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้รับความนิยมและการยอมรับจากผู้บริโภคและธุรกิจนอกชุมชนเป็นอย่างมาก ประกอบกับได้มีการพัฒนาด้านคุณภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระดับสากล และรัฐบาลกำลังส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันภายในชุมชนโดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติ มาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการเอง ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยรวม (อภิชาติ ใจอารีย์, 2559 : 14-16). กระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจและที่สำคัญคือชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการเอง โดยให้มีส่งเสริมธุรกิจชุมชนอย่างครบวงจร ในขั้นพื้นฐานส่งเสริมการให้ความรู้ การศึกษาในการนำทุนชุมชน (รวมทั้งทรัพยากร ผลิตผล ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม) มาร่วมมือกันในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีความแข็งแรง พึ่งตนเองได้ในระดับสูง

จากการศึกษาในพื้นที่และสำรวจอย่างต่อเนื่อง พบว่าชาวบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการรวมตัวกัน จัดตั้งเป็นกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ เพื่อทำการตัดเย็บกระเป๋า โดยนำผ้าพื้นเมืองที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาผสมผสานกับวัสดุอื่น เช่น หนังเทียม พลาสติก โลหะ นำมาตัดเย็บและแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าพื้นบ้าน กระเป๋าผ้าไหม และกระเป๋าผ้าฝ้าย ซึ่งเดิมทีนั้น หลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยว ชาวบ้านบางส่วนได้อพยพไปขายแรงงานในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด หนึ่งในจำนวนนี้มี นายประเสริฐ และ นางสมประสงค์ พาโพพันธ์ อยู่บ้านเลขที่ 23 บ้านดอนสวรรค์ ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ไปรับจ้างทำกระเป๋าที่กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 จนถึง พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นปีที่เกิดภาวะเศรษฐกิจไม่ดีในประเทศไทย ทำให้นางสมประสงค์ พาโพพันธ์ กลับมาผลิตส่งขายเองที่บ้านดอนสวรรค์ และจัดตั้งเป็นกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ ทำการตัดเย็บกระเป๋าเป็นสินค้าหลัก จนกระทั่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการคัดสรรให้เป็นสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ระดับจังหวัดของจังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อ พ.ศ. 2546 (สมประสงค์ พาโพพันธ์, สัมภาษณ์) การตัดเย็บกระเป๋าของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์นั้นจะมุ่งเน้นในด้านประโยชน์ใช้สอยและความสวยงาม ตามความนิยมในสภาพของสังคมแต่ละยุคสมัย

จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยด้วย มีการพัฒนารูปแบบ รูปทรง และขนาดของผลิตภัณฑ์แตกต่างไปจากเดิม เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยตามสภาพการของสังคมมากขึ้น จากการสัมภาษณ์ นาง สมประสงค์ พาโพพันธ์ ได้กล่าวว่า “ ...การตัดเย็บกระเป๋านั้น จะต้องมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยตามความนิยม ...” (สมประสงค์ พาโพพันธ์. 2553 : สัมภาษณ์) ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ประเด็นของการพัฒนาทักษะด้านออกแบบและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ให้มีความหลากหลาย น่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ส่งเสริมและพัฒนาฝีมือให้กลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ มีความเข้มแข็งเป็นธุรกิจชุมชนของชาวบ้านดอนสวรรค์ ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยาวนาน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพราะความเข้มแข็งของท้องถิ่นหรือชุมชนจะเป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคงของประเทศชาติต่อไป จากการศึกษาค้นคว้าของ สำราญ พรพลทอง (2548: บทคัดย่อ) พบว่า แนวทางการจัดระบบการพัฒนาระบบการผลิตกระเป๋าของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ คือควรส่งเสริมให้ชุมชนผลิตวัตถุดิบในหมู่บ้านและใช้แรงงานที่มีในชุมชน ควรรวมกลุ่มการผลิต จัดสาธารณูปโภคกลางของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต และควรได้รับการพัฒนาด้านการออกแบบและประเภทการผลิตให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว คณะนักวิจัยได้มองเห็นและได้ให้ความสำคัญในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และสามารถพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋า ได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต โดยผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research: PAR) ในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของชุมชนโดยมีเป้าหมายให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชน ตามยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในเรื่องของการสร้างภูมิคุ้มกันด้านเศรษฐกิจเพื่อจะทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และพึ่งตนเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพในการผลิตของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความหลากหลาย โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม (A Participatory Action Research: PAR) โดยการศึกษา ร่วมกับชุมชนและกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ และชุมชนใกล้เคียง เป้าหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือการพัฒนาคนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการสร้างคนเพื่อไปสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีแรงปะทะกระแสนเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นกระแสเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม หรือแม้แต่การศึกษา เพื่อให้ชุมชนนั้นๆ มีหลักคิดของตนเองสามารถปรับตัวและเลือกเส้นทางการพัฒนาให้ตนเองได้อย่างชาญฉลาดต่อไป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่น่าจะเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนา หรือแก้ปัญหาของคนที่อยู่กับปัญหาในบริบทของชุมชน โดยมีกระบวนการที่ค้นที่เฉพาะเจาะจงกับปัญหาหนึ่งและเชื่อว่าเป้าหมายคือ การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับปัญหารวมทั้งมีวิธีการวิจัยและจริยธรรมทางการวิจัยที่เหมาะสม ที่ร่วมกันใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการวิเคราะห์ และจัดการแก้ปัญหาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน (สิทธิธัญ ประพูนนิติศาสตร์. 2547: 17)

จากการศึกษาถึงความหมาย วัตถุประสงค์ หลักการ ปรัชญา บทบาทหน้าที่ วิธีดำเนินการวิจัย เทคนิคเครื่องมือและประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นขั้นตอนของกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ รวมถึงความต้องการในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. วางแผนกรอบแนวทางดำเนินงาน
2. ศึกษาบริบทและศักยภาพของกลุ่มผลิตภัณฑ์
3. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล
4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแนวทางในการออกแบบโดยจัดเวทีการเรียนรู้ร่วมกัน

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ากลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์กระเป๋

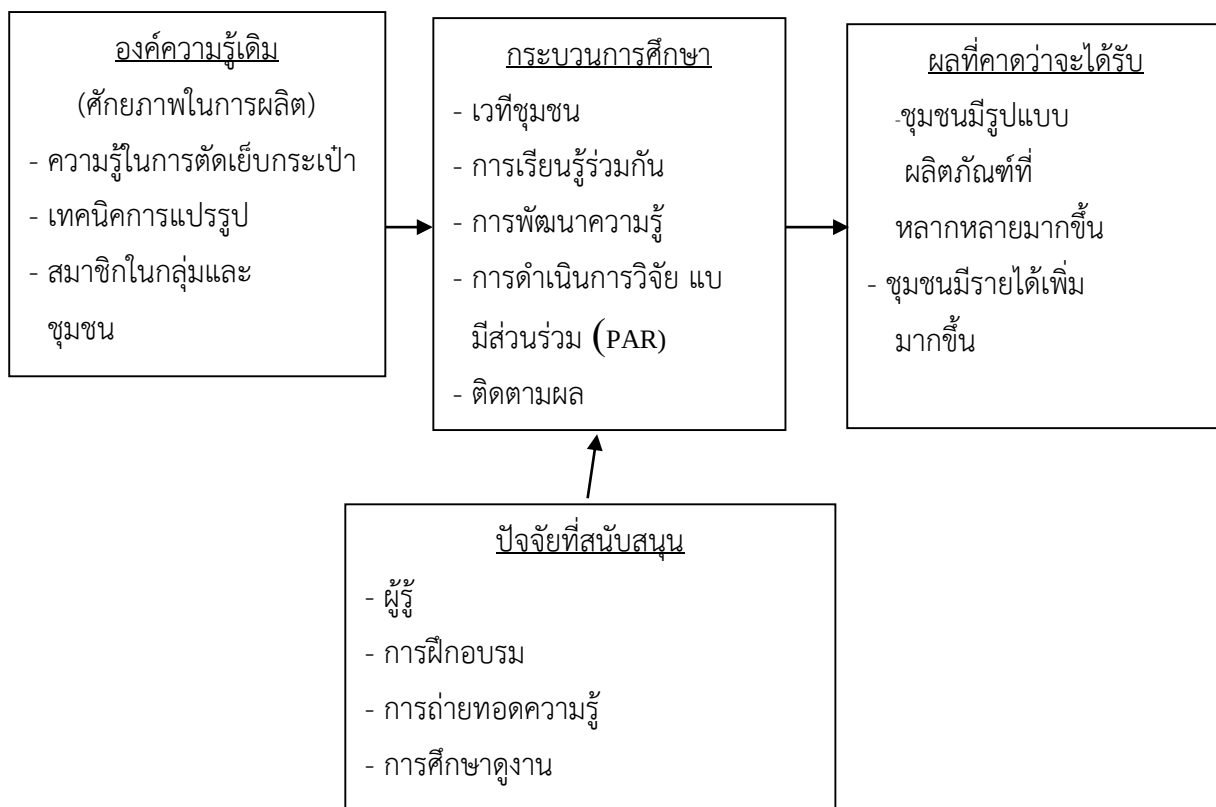
2. จัดกิจกรรมการศึกษาดูงาน ในกลุ่มอาชีพที่ประสบความสำเร็จแล้ว เพื่อให้สมาชิกได้เกิดแนวคิดในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ
3. จัดโครงการฝึกอบรม การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ โดยมหาวิทยาลัยผู้เชี่ยวชาญบรรยาย และฝึกทักษะด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋า
4. สมาชิกกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

ระยะที่ 3 ติดตามและประเมินผลการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

1. ติดตามประเมินผลและใช้ผลปรับปรุงพัฒนาเป็นระยะ เพื่อตอบประเด็นปัญหาการวิจัย หลังจากการจัดกิจกรรมการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ ตำบล ดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ คณะผู้วิจัยและสมาชิก ได้มีการลงพื้นที่เพื่อติดตามผลการฝึกอบรมการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะการต่อยอดในการออกแบบเป็นรูปแบบอื่นๆ ที่สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ร่วมคิดกันเอง
2. ประเมินผลการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมถึงการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ได้ร่วมกันออกแบบกระเป๋าในรูปแบบใหม่ จำนวน 5 รูปแบบ
3. สรุปบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรมพร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลมาทำการสังเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นเพื่อตอบประเด็นปัญหาการวิจัย จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเสนอผลงานการวิจัยเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรายงานฉบับสมบูรณ์ (PAR) โดยกำหนดระเบียบวิธีวิจัยไว้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาริบทและศักยภาพของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์พบว่า การผลิตกระเป๋า ผ้าพื้นเมืองของกลุ่มบ้านดอนสวรรค์ เป็นการประกอบอาชีพเสริมและอาชีพหลักสำคัญที่เกิดจากการ ที่ชาวบ้านบางส่วนได้เดินทางไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร และได้ทำงานที่โรงงานผลิตกระเป๋า แห่งหนึ่ง กระทั่งปี พ.ศ. 2539 นางสาวสมประสงค์ พาโพพันธ์ ได้ตัดสินใจเดินทางกลับมาประกอบกิจการเย็บกระเป๋ที่บ้านดอนสวรรค์ เพราะต้องการอยู่กับครอบครัว หลังจากนั้นก็มีหลายครัวเรือนมาร่วมกันทำงาน จึงเกิดการจัดตั้งกลุ่มในนามของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งการรวมกลุ่มกันในครั้งนี้ เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้ตามกำลังความรู้ความสามารถและความชำนาญงาน

ผลการศึกษาการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมแสดงดังตารางที่ 1
ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ความน่าสนใจในการอบรมเรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์	4.48	0.65	มาก
2. ความรู้ แนวคิด และประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ได้รับการอบรม	4.16	0.85	มาก
3. การเสริมสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.12	1.01	มาก
4. การนำสิ่งที่ได้รับการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์	4.40	0.64	มาก
5. เนื้อหาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์	4.32	0.80	มาก
6. สัดส่วนระหว่างการฝึกอบรมภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ	4.52	0.65	มากที่สุด
7. คุณภาพและประสิทธิภาพของวิทยากร	4.64	0.63	มากที่สุด
8. กิจกรรมการฝึกอบรม ส่งผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาความสามารถ	4.24	0.92	มาก
9. การตอบคำถามของวิทยากร	4.16	0.94	มาก
10. การบรรลุวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์	3.88	1.05	ปานกลาง
11. ความเหมาะสมของสถานที่ฝึกอบรม	3.88	0.83	ปานกลาง
12. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการฝึกอบรม	3.84	1.31	ปานกลาง
13. ความสะดวกในการเดินทางมาฝึกอบรม	4.36	0.75	มาก
14. ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม	4.68	0.55	มากที่สุด
15. ความประทับใจต่อการฝึกอบรม	4.60	0.86	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงว่าการจัดฝึกอบรมทำให้สมาชิกกลุ่มทำให้สมาชิกได้รับความรู้และประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นจากการศึกษาดูงาน และการฝึกอบรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าสมาชิกของกลุ่มได้มีการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะด้านการออกแบบ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์กระเป๋ และสามารถทำการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ในรูปแบบต่างๆ ได้ รวมถึงการมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจาก

การคิดกันเองของสมาชิกในกลุ่ม ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกผู้เข้ารับการอบรมต่อการฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์การประเมินการอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทำให้สมาชิกมีความรู้เพิ่มมากขึ้นหลังจากการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การติดตามผลการประเมินผลงานการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผลการวิเคราะห์การพัฒนาองค์ความรู้และการประเมินผลการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนาองค์ความรู้

ผู้อบรมคนที่	คะแนนผล ทดสอบก่อน	คะแนนผล การทดสอบหลัง	ความแตกต่าง	t-value
1	14	19	5	13.849***
2	11	18	7	
3	9	15	6	
4	14	17	3	
5	16	19	3	
6	13	17	4	
7	10	17	7	
8	16	20	4	
9	12	18	6	
10	8	14	6	
11	16	20	4	
12	12	18	6	
13	12	16	4	
14	15	18	3	
15	12	18	6	
16	15	19	4	
17	14	17	3	

18	11	19	8
19	15	20	5
20	11	18	7
18	11	19	8
19	15	20	5
20	11	18	7
24	14	17	3
25	16	18	2
รวม	326	450	124
เฉลี่ย	13.04	18.00	

*** มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 ผลการประเมิน พบว่า ผู้เข้ารับการอบรม การแปรรูปผลิตภัณฑ์กระเป๋ามีความรู้ในเรื่องการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าลงจากการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นจากการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พบว่าการประเมินผลงานการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก จากผลการประเมินการติดตามการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มได้รับความรู้ในเรื่องของการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ และสามารถพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของตนเอง การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในดำเนินการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ได้สะท้อนให้เห็นชัดว่า สามารถทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ภายใต้บริบทชุมชนของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ได้อย่างเข้มแข็ง ตามความมุ่งหมายของการวิจัย

ภาพที่ 2 ศึกษาดูงานกลุ่มผลิตกระเป๋า ผ้าไหม ฝ่าย บ้านทุ่งเจริญ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์กระเป๋าของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์

อภิปรายผลการวิจัย

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผลการวิจัยเป็นที่ประจักษ์ว่า การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ หมู่ที่ 14 ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ทำให้ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมากขึ้น มีการฝึกฝนทักษะด้านการออกแบบ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์กระเป๋าให้เป็นแบบต่างๆ ตามสมัยนิยม เพื่อประโยชน์ในการใช้สอย ซึ่งเป็นไปความมุ่งหมายของการวิจัยที่ต้องการให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น มีความแข็งแรง คงทนต่อสภาพของการใช้งาน สร้างความพึงพอใจต่อลูกค้า และสามารถจำหน่ายได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกลักษณ์ (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าการประกอบอาชีพตัดเย็บกระเป๋าของชาวบ้านลาด ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ทำให้ชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับ วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร (2548 : 15) ที่ระบุว่า การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ดีนั้น สินค้าต้อง

มีความแข็งแรง คงทนต่อสภาพของการใช้งาน หรือมีอายุการใช้งานที่เหมาะสมกับลักษณะของผลิตภัณฑ์และราคาที่เหมาะสม และพินิจสนธิ์ พรหมศิริ (2547 : 6) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์ และคณะนักวิจัย ยังได้ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ความเหมาะสมในการออกแบบผลิตภัณฑ์และการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม โดยผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ให้กับชุมชน ได้นำไปปรับใช้กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มภายใต้บริบทของชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าสตางค์ของกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะของการวิจัยในครั้งนี้

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึง การที่ชุมชนได้รับการพัฒนาความรู้ และทักษะการผลิต ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชนในด้านอื่นๆอีกต่อไป โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการพัฒนากลุ่มอย่างแท้จริง
2. กลุ่มอาชีพยังขาดเงินทุนสำรองสำหรับการทำธุรกิจของชุมชน ดังนั้น หน่วยงานในท้องถิ่นควรสนับสนุนให้เงินทุนสำรองสำหรับให้กลุ่มกู้ยืมเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการซื้อวัสดุ หรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตสินค้า
3. สมาชิกกลุ่มต้องร่วมกันสร้างจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองมากกว่าการรอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ อันจะส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ไม่ต้องหยุด เพราะต้องรอความช่วยเหลือ ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งยั่งยืนอย่างแท้จริง
4. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในช่วงระยะเวลาของการวิจัย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากของชุมชนต่อไป เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ไปแล้วนั้น ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันกระตุ้นให้เกิดการทำงานในการพัฒนากลุ่มชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยการใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสม การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับทักษะในการผลิตสินค้า การจัดทำบัญชี การตลาด การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการประเมินสะท้อนกลับจะช่วยให้การพัฒนาในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์มีศักยภาพและความสามารถในการผลิตกระเป่าที่หลากหลายมากขึ้น หากมีการวิจัยและพัฒนาต่อในด้านของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือ มีการศึกษาวิจัยทางด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มลูกค้า และกลยุทธ์ด้านการตลาดสำหรับกลุ่มอาจมีลักษณะเฉพาะที่ควรได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง เพราะในปัจจุบันจำนวนของกลุ่มอาชีพในชุมชนได้รับการพัฒนาให้เป็นธุรกิจของชุมชนนั้นมีอยู่จำนวนมากทั่วประเทศ ดังนั้น ถ้าได้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในแต่ละประเด็นที่กล่าวมา ก็จะเป็นการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น
2. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยใช้เวลาและกิจกรรมที่เหมาะสม ที่จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้มากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึง ผลกระทบของการวิจัยโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่ส่งผลเชิงบวกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นการศึกษารังต่อไปนักวิจัยควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการศึกษาและพัฒนาชุมชน
3. ควรมีการศึกษาเพื่อเจาะลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยเฉพาะพฤติกรรมการซื้อกระเป่าผ้าพื้นเมือง นอกจากนี้อาจทำการศึกษาเจาะลึกลงไปในกลุ่มลูกค้าที่มีความแตกต่างกัน โดยอาจแบ่งตามอายุ เช่น วัยรุ่น วัยทำงาน และผู้สูงอายุ หรือผู้เกษียณอายุในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นข้อมูลสำหรับกลุ่มผู้ทำการผลิตสินค้า
4. ควรส่งเสริมให้มีนักวิจัยท้องถิ่นเป็นผู้ทำการศึกษาวิจัยประเด็นปัญหาต่างๆ โดยอาจมีพี่เลี้ยงจากสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานที่สนับสนุนส่งเสริมการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- พินพัสณี พรหมศิริ.(2547). กลยุทธ์การตลาดสำหรับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ประชาชาติธุรกิจ หน้า 6 วันที่ 01 มกราคม 2547 ปีที่ 27 ฉบับที่ 3545(2745))
- วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. (2548). หลักการและแนวความคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์. กรุงเทพมหานคร: แอปป้าพริ้นต์ กรุป จำกัด.
- สมประสงค์ พาโพพันธ์. (2560). รองประธานกลุ่มสตรีบ้านดอนสวรรค์ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. (วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2560). สัมภาษณ์
- สำราญ พรพลทอง.(2548). การศึกษากระบวนการผลิตและผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการผลิตกระเป่าของชาวบ้าน: กรณีศึกษาบ้านดอนสวรรค์และบ้านดอนหวาย ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

- สิทธิณัฐ ประพุทธนิตศาสตร์. (2547). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม:แนวคิดและแนวปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อภิชาติ ใจอารีย์. 2559. การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ .ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2559. แหล่งที่มา: http://research.pcru.ac.th/rdb/pro_data/files/5503028.pdf.
- เอกลักษณ์ กาลมิตร. (2542). *การประกอบอาชีพตัดเย็บกระเป๋าของชาวบ้านลาด ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม